

İqtisadiyyatın dinamik inkişafı Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu daha da gücləndirir

Dünya iqtisadiyyatı tədricən dirçəlir. Qlobal pandemiyanın ağır fəsadlarını tam aradan qaldırmaq mümkün olmasa da, böhranla mübarizədə ciddi qabaqleyici tədbir görən ölkələrin iqtisadiyyatında artım templəri nəzərə çarpır. Belə dövlətlərdən biri də Azərbaycandır.

İqtisadiyyatın pandemiyanın təsirlərindən xilas olmasını bir sıra amillər şərtləndirir. Buna geniş vaksinasiya tədbirlərinin həyata keçirilməsi, karantin rejiminin çevik şəkildə idarə edilməsi, fiskal dəstək paketlərinin icrası, dünya bazarlarında tələbin bir qədər genişlənməsi ilə əmtəə qiymətlərinin artması qlobal iqtisadiyyatın tənəzzüldən çıxmasına imkan yaradır. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, iqtisadiyyatın əvvəlki vəziyyətə gəlməsi üçün hələ müəyyən vaxt tələb olunur. Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) proqnozları da bu fikri təsdiqləyir.

Xatırladaq ki, ötən il ərzində ölkə iqtisadiyyatında COVID-19 pandemiyası fonunda geriləmə baş vermişdi və real ÜDM istehsalı 4,3 faiz azalaraq 28,62 milyard manata enmişdi. BVF-nin proqnozlarına görə, 2021-ci ildə Azərbaycan iqtisadiyyatında real ÜDM istehsalı 2,3 faiz, gələn il isə 1,7 faiz artaraq müvafiq olaraq 29,21 milyard manat və 29,71 milyard manat təşkil edəcək.

Fondun uzunmüddətli proqnozlarına əsasən, 2023-cü ildə Azərbaycanda real ÜDM-in həcmi 2019-cu ildəki göstəricini keçəcək.

Unutmayaq ki, ölkəmizdə əhalinin sağlamlığı və sosial müdafiəsi, səhiyyə sistemində çıxış və əlçatanlıq amillərinin qarşıya prioritet vəzifə kimi qoyulması insanların sağlam həyat şəraitinin təmin edilməsi ilə yanaşı, iqtisadi fəaliyyətin bərpasına da zəmin yaradır.

Hazırda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 30 ildən artıq dövr ərzində təbii sərvətləri istismar edən, hərbi məqsədlər üçün istifadə olunan, dağıdılaraq yararsız hala salınan şəhər və kəndlərin bərpası dövlətimiz qarşısında dayanan ən vacib vəzifələrdən birinə çevrilib. Azad olunan ərazilərdə əhalinin məskunlaşdırılması, onların həyat şəraitinin təmin edilməsi, dayanıqlı və davamlı iqtisadi fəallığın reallaşdırılmasına yönəldilən infrastruktur layihələrinin hazırlanması, dövlət xidmətlərinin təmin olunması, müdafiə xarakterli işlərin icrası ilə bağlı ortaya çıxan zəruri xərclərin maliyyələşdirilməsi ortamüddətli dövr ərzində dövlət büdcəsi qarşısında mü-

hüm çağırışlar yaradıb.

Onu da vurğulayaq ki, pandemiya ilə mübarizə dövründə də regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının icrası uğurla davam etdirilib. Bu müddətdə respublikanın əksər rayonlarında yollar, içməli su xətləri çəkilib, xəstəxanalar, sosial obyektlər tikilib, iş yerləri açılıb. Görülən işlər plan üzrə aparılıb və bu gün də davam etdirilir.

Pandemiya şəraitində həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsidir ki, bu gün respublikada sosial-iqtisadi nailiyyətlərin davamlılığı və dayanıqlı inkişafı üçün etibarlı zəmin yaradılıb. Təsadüfi deyildir ki, dünyada yaşanan ən ağır maliyyə və iqtisadi böhranı şəraitində belə Prezident İlham Əliyevin çevik, praqmatik siyasəti sayəsində Azərbaycan xarici iqtisadi təsirləri neytrallaşdırıb, nəzərdə tutulan bütün sosial-iqtisadi proqramlar tam icra edilib, iqtisadiyyatımız artıb. Bütün bunlara nail olunmasında isə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, neftdən asılılığın minimuma endirilməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi tədbirləri xüsusi önəm kəsb edib.

Azərbaycan əvvəlki illərdə olduğu kimi, cari ilin ötən aylarında da Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dinamik inkişaf yolu keçib, bütün sahələrdə ciddi nailiyyətlər əldə edilib, respublikamız öz iqtisadi tərəqqisi ilə inkişafın milli modelini formalaşdırıb. Ölkəmizin hərtərəfli inkişafı, verilən hər bir vədinin konkret əməli işdə öz təsdiqini tapması xalq-iqtidar birliyini daha da möhkəmləndirib, vətəndaşların Prezident İlham Əliyevin

ətrafında sıx birləşməsinə gerçəkləşdirib. Dövlət başçısının rəhbərliyi ilə reallaşdırılan mükəmməl iqtisadi strategiya nəticəsində islahatların davamlılığı təmin edilib, iqtisadi inkişaf daha da sürətlənib.

Hazırda ölkəmizdə mövcud biznes mühiti, siyasi və makroiqtisadi sabitlik Azərbaycanın regiondakı xüsusi rolunu fərqləndirir. Bu baxımdan respublikamızda hər bir vətəndaşın, sahibkarlığa meyilli olan hər bir şəxsin öz potensialını reallaşdırması üçün əlverişli şərait yaradılır. Bu gün yalnız iş yeri tapmaq deyil, eləcə də iş yeri yaratmağa çalışan hər bir vətəndaşa dövlət tərəfindən bir sıra tədbirlər vasitəsilə müvafiq qanunvericiliyin təbii yolu ilə dəstək verilir.

İş yerlərinin yaradılmasından söz düşmüşkən, xatırladaq ki, bu sahəyə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas istiqamətlərindən biri olan regionların tarazlı və davamlı inkişafı müsbət təsir göstərib. Artıq 2019-cu ildən başlayaraq, dördüncü regional Dövlət Proqramı uğurla icra edilir. Bundan əvvəlki üç dövlət proqramı da əhalinin sosial şəraitinin yüksəlməsində önəmli rol oynayıb, eyni zamanda, Azərbaycanın regionlarının simasını köklü surətdə dəyişib.

Qeyd edək ki, ölkə ərazisində təkcə 2020-ci il ərzində 9619 yeni müəssisə və təşkilat yaradılıb və onların 83,2 faizi Bakı şəhərində, qalanı digər iqtisadi rayonlarda işə başlayıb. Qeyd edək ki, keçən il respublikanın bütün iqtisadi və inzibati rayonları üzrə 128 min 979, o cümlədən ilin dördüncü rübündə 22 min 742 yeni iş yeri açılıb.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı icra edilir. Əlbəttə, İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra bizim əsas diqqətimiz azad edilmiş torpaqlardır. Ancaq bizim ənənəvi işlərimiz, regionlarla bağlı olan proqramlar da yaddan çıxarmalıdır və çıxmır.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

çərçivə və 2022-ci il üçün icmal və dövlət büdcələrinin ilkin göstəricilərinə dair Açıqlama"sı da qarşıdakı dövrdə iqtisadi artımdan xəbər verir. Yeri gəlmişkən, müterəqqi beynəlxalq praktika nəzərə alınmaqla hazırlanan bu sənəd 2022-ci ilə və ortamüddətli dövrə dair makroiqtisadi proqnozları, büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətlərini, dövlət büdcəsinin prioritet gəlir və xərclərini, habelə dövlət borcuna dair əsas məlumatları özündə əks etdirir.

Açıqlamada 2022-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 26 milyard 407 milyon manat, xərclərinin 28 milyard 974 milyon manat, kəsirin isə 2 milyard 567 milyon manat olacağı proqnozlaşdırılır.

Sənəddə 2022-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri 26 milyard 407 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılır ki, bu da ÜDM-in 32,5 faizini təşkil edəcək. Gəlirlərin proqnozlaşdırılan həcmi 2021-ci ilin təsdiq edilmiş göstəricisinə nəzərən 3,8 faiz çoxdur.

Vergi və gömrük sisteminə islahatların davam etdirilməsi və pandemiyanın təsirlərinin azalması 2022-ci ildə qeyri-neft sektoru üzrə müvafiq daxilolmaların artımını 2021-ci ilin təsdiq olunmuş göstəricisinə (Mərkəzi Bankın mənfəətindən ayırmalar və Dövlət borcu və zəmanəti üzrə öhdəliklərin Təminat Fondundan transfert çıxılmaqla) nəzərən 1 milyard 844 milyon manat və ya 19,3 faiz proqnozlaşdırmağa imkan verir.

Maliyyə Nazirliyinin "2022-2025-ci illər üçün makroikmal çərçivə və 2022-ci il üçün icmal və dövlət büdcələrinin ilkin göstəricilərinə dair Açıqlama"sında iqtisadiyyat Nazirliyinin müəyyən proqnozları da yer alıb. Bildirilir ki, neftin bir barelinin orta illik qiyməti 2021-2022-ci illər üzrə 55 ABŞ dolları, 2023-2025-ci illər üzrə 50 ABŞ dolları olduğu halda, cari ildə ölkədə ÜDM-in real artımı 4,6 faiz, 2022-ci ildə 4 faiz, 2023-cü ildə 5,3 faiz, 2024-cü ildə 3,7 faiz, 2025-ci ildə isə 3,1 faiz təşkil edəcək.

Bu il nominal ÜDM-in həcmi 82,3 milyard manat səviyyəsində, təkcə qeyri-neft ÜDM-in artımının isə 5,2 faiz artaraq 55,1 milyard manat olacağı proqnozlaşdırılır.

Proqnozlara əsasən, ortamüddətli dövrdə iqtisadi artım templərinin bərpə edilməsi ilə ölkədə ÜDM-in həcmi 2022-ci ilin sonuna 87,5 milyard manat, 2025-ci ildə isə 102,6 milyard manata qədər artacağı gözlənilir.

Bu ilin birinci rübü ərzində Azərbaycanda yaradılmış 2833 yeni müəssisə və təşkilatın 77,8 faizi paytaxtın, qalanları digər iqtisadi rayonların payına düşüb. Ölkə üzrə 13 min 181 yeni iş yeri açılıb. Onların 10,9 faizi yeni, 85,5 faizi mövcud, 0,4 faizi fəaliyyətini bərpa etmiş müəssisə və təşkilatlarda, 3,2 faizi isə digər tədbirlər üzrə yaradılıb. Yeni iş yerlərinin 79,9 faizi Bakı şəhərinə aiddir. Ümumiyyətlə, həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsidir ki, cari ilin yanvar-avqust aylarında Azərbaycan iqtisadiyyatı 3,6 faiz, qeyri-neft sektoru 5,5 faiz artıb. Bu artıma, həmçinin özəl şirkətlər tərəfindən əsas kapitalla investisiya qoyuluşlarının çoxalması hesabına nail olunub. Belə ki, cari ilin yanvar-iyul aylarında Azərbaycanda özəl şirkətlər tərəfindən əsas kapitalla investisiyalar 11,7 faiz artırılıb.

İqtisadiyyatın artımı muzdlı işləyənlərin sayına da öz müsbət təsirini göstərib. Belə ki, bu ilin avqustun 1-i vəziyyətinə ölkə iqtisadiyyatında muzdlı çalışan işçilərin sayı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 8,5 min nəfər və ya 0,5 faiz artaraq 1 milyon 689,7 min nəfər olub. Onlardan 905,4 min nəfəri iqtisadiyyatın dövlət sektorunda, 784,3 min nəfəri isə qeyri-dövlət sektorunda fəaliyyət göstərib.

Dövlət Statistika Komitəsi bu barədə yaydığı məlumatda bildirir ki, muzdlı işləyənlərin 19,2 faizi təhsil, 18,6 faizi ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 12,8 faizi sənaye, 8,2 faizi əhaliyə səhiyyə

və sosial xidmətlərin göstərilməsi, 7,6 faizi tikinti, 6,6 faizi dövlət idarəetməsi və müdafiə, sosial təminat, 4,4 faizi nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, 3,5 faizi peşə, elmi və texniki fəaliyyət, 3,4 faizi kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 1,8 faizi maliyyə və sığorta fəaliyyəti, 13,9 faizi isə iqtisadiyyatın digər sahələrində məşğul olub.

Respublikada ixrac prosesinin diqqətdə saxlanması da iqtisadi artıma təkan verir. İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin "İxrac icmalı"nın sentyabr sayına əsasən, cari ilin ilk 8 ayı ərzində Azərbaycanın ixracı 13 milyard ABŞ dolları, qeyri-neft sektoru üzrə 1,6 milyard ABŞ dolları təşkil edib. Qeyri-neft sektoru üzrə ixrac ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 429 milyon ABŞ dolları və ya 37,1 faiz artıb.

"İxrac icmalı"nın məlumatında bildirilir ki, 2021-ci ilin 8 ayı ərzində qeyri-neft ixracında meyvə-tərəvəz məhsulları 364,7 milyon ABŞ dolları ilə əsas paya malik olub. Müvafiq dövr ərzində qeyri-neft ixracında qara metallar və onlardan hazırlanan məmulatlar 1,5 dəfə, pambıq iplik 3,1 dəfə, şəkər 2,2 dəfə, kimya sənayesi məhsulları 68 faiz, pambıq lifi 88,5 faiz, alüminium və ondan hazırlanan məmulatlarda isə 45 faiz artım qeydə alınıb.

"Açıq hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı"na və son illərin təcrübəsinə uyğun olaraq Maliyyə Nazirliyi tərəfindən "2022-2025-ci illər üçün makroikmal